

MARKETING

ILMIY, AMALIY VA OMMABOP JURNAL

I
BRENDING
N
O
V
MARKETING
T
BIZNES
I
Y
S
RAQAMLI MARKETING
V
D
ELEKTRON TIJORAT

№3-SON

2025-YIL, MART

9710 xalqaro daraja

№240874

ISSN: 3060-4621

Member of
Crossref

OPEN ACCESS

JURNALNING MAQSADI

Tadbirkorlik-biznes faoliyatini tashkil etishning marketing asoslarini, yo'nalishlari, echimlari, vositalarini yaratish va rivojlantirish

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

TEL: (97) 783-84-64

VEB-SAYT

www.marketingjournal.uz

ELEKTRON POCHTA:

info@marketingjournal.uz

TELEGRAM BOT:

[@marketinjournalbot](https://t.me/marketinjournalbot)

TELEGRAM KANAL:

<https://t.me/tdiumarketingjournal>

MUASSIS

“Tadbirkor va ishbilarmon” MCHJ

JURNALNING ILMIYLIGI

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining **2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

INDEKSATSIYA

BOSH MUHARRIR

Xakimov Ziyodulla Axmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Yusupov Muxamadamin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor;

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori;

Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, i.f.d., prof., TDIU Marketing kafedrasini mudiri;

Soliyev Axmadjon Soliyevich, i.f.d., NaMTI Marketing kafedrasini professori;

Ikramov Murad Akramovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich, i.f.d., prof., TDIU Iqtisodiy xavfsizlik kafedrasini mudiri, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi;

Zarova Elena Viktorovna, i.f.d., G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti professori, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi

Akramov Tohir Abdurahmonovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Ostonaqulova Gulsaraxon Muhammadyoqub qizi, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Samadov Asqarjon Mishomovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxo'ja qizi, i.f.n., dots., TDIU Kengash kotibi;

Sobirov Azizbek Avazbekovich, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Sadikov Shoxrux Shuxratovich, PhD, dots., TIU Departament boshlig'i;

Musyeva Shoirazimovna, i.f.n., SamISI Marketing kafedrasini professori;

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Djurabayev Otabek Djurabayevich, i.f.d., TDIU Innovatsion menejment kafedrasini dotsenti;

Karimova Shirin Zoxid qizi, PhD, TDIU Axborot texnologiyalari kafedrasini katta o'qituvchisi;

Usmonov Bunyod Aktam o'g'li, PhD, TDIU Moliyaviy tahlil kafedrasini v.b.dotsenti;

Dehqonov Burxon Rustamovich, PhD., TDIU Ilmiy tadqiqot faoliyatini tashkil etish bo'limi bosh mutaxassisi;

Turobova Hulkar Rustamovna, PhD., BuxDU, Yashil iqtisodiyot va agrobiznes kafedrasini dotsenti;

Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbaevich, DSc., Namangan muhandislik-qurilish instituti dotsenti;

Fayzullayev Javlonbek Sultonovich, DSc., TDIU, Yashil iqtisodiyot kafedrasini dotsenti;

Aliyev Yashnarjon Egamberdiyevich, DSc., TDIU, “Iqtisodiy va moliyaviy xavfsizlik” kafedrasini professori

Bobojonov Azizjon Babaxanovich, DSc, TDIU, “Raqamli iqtisodiyot” kafedrasini dotsenti

Allayarov Shamsiddin Amanullayevich, DSc, prof., TDIU, “Savdo ishi” kafedrasini mudiri

Jumaev Olimjon Sadulloevich, DSc, Raqobat siyosati va iste'molchilar huquqlari tadqiqotlari markazi direktori

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., Alfraganus universiteti “Menejment va marketing” kafedrasini mudiri

Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, TDIU biznes boshqaruvi va logistika kafedrasini professori

Nazarova Ra'no Rustamovna, TDIU “Yashil” iqtisodiyot kafedrasini mudiri, Iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Elektron nashr 670 sahifa. E'lon qilishga 2025-yil 28-martda ruxsat etildi

MUNDARIJA

OZIQ-OVQAT MAXSULOTLARI EKSPORTINI MARKETING STRATEGIYALARI ASOSIDA OSHIRISH YO‘LLARI	9
Yunusov Baxodir Marisovich	
ENHANCING EXPORT STRATEGIES FOR LIGHT INDUSTRY ENTERPRISES.....	22
Djurabaev Otabek Djurabayevich	
BALIQCCHILIKDA BIOLOGIK AKTIVLAR HISOBI VA ICHKI NAZORATINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	29
Dusmurotov Radjabbay Davlatbayevich, Aitimbetov Amirbek Qoishibekovich	
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA ISHLAB CHIQRISH KORXONALARINING IQTISODIY RIVOJLANISHINING STATISTIK TAHLILI	37
Egamshukurov Zayniddin Sodikovich	
KORXONA MAHSULOTLARI ISTE‘MOLCHILARI MOTIVATSIYASIDA CHEKLI ALMASHTIRISH NORMASI MASALALARI	45
Jalilov Jamshid G‘anijonovich	
MINTAQADA TURIZMNI RIVOJLANTIRISH HAMDA AHOLI TURMUSH FARAVONLIGINI OSHIRISHDA TURIZM INFRATUZILMASI ROLINI BAHOLASH.....	52
Jumaniyazova Sharifa Rashidovna	
DIGITAL MARKETING TOOLS AND BUSINESS DEVELOPMENT STRATEGIES	61
Khudoyarova Ziyoda Maratovna, Erkaboyeva Jasmina Safarali qizi	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING RIVOJLANISH NAZARIY ASOSLARI VA XORIJIY TAJRIBALARI.....	68
Mirazimova Zulfiya	
TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA IT TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING MOHIYATI.....	79
Musirmanov Shohboz Usmon o‘g‘li	
AHOLINING TURMUSH DARAJASI VA FARAVONLIGINING ASOSIY KO‘RSATKICHLARI VA DINAMIKASI	86
Muxamedova Muslima Maxmudovna	
DEVELOPMENT STRATEGIES FOR GLOBAL COMPANIES IN CURRENT CONDITIONS.....	96
Nasimov Bakhtiyor Vasiyevich	
QISHLOQ XO‘JALIGIDA PAXTA-TO‘QIMACHILIK KLASTERLARINI RIVOJLANTIRISH YO‘NALISHLARI.....	104
Qurbonov Alisher Boboqulovich	

ZAMONAVIY RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH SHAROITIDA SUG'URTA KOMPANIYALARI UCHUN SAMARALI MARKETING STRATEGIYALARI	110
Rashidova Dildora Rasul qizi	
ELEKTRON TIJORATNI RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI ANIQLASH	116
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna	
TELEKOMMUNIKATSION VOSITALAR ISHLAB CHIQRISH KORXONALARINING INNOVASION FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	122
Shaislamova Muazzamxon Raximxodjaevna	
KICHIK BIZNES SUB'EKTLARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARI ASOSIDA OSHIRISH.....	130
Tursunxo'jayev Axrorxo'ja Jamoliddin o'g'li	
KO'P O'LCHOVLI KAMBAG'ALLIK INDEKSINI HISOBLASH BO'YICHA ALKIRE-FOSTER USULI VA TAVSIYALARI	140
Urazbayev Raxmatjon Otajanovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDAGI AHAMIYATI HAMDA EKOLOGIK, IJTIMOY VA BOSHQARUVNING INVESTITSİYALAR BILAN INTEGRATSIYASI	151
Amonov Mirzohid Tuymuratovich	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA AGROSANOAT MINTAQAVIY-IQTISODIY MAJMUASI RIVOJLANISH DINAMIKASINI BAHOLASH	161
Bekchanov Xalmurza Tursinbayevich	
“MAHALLA YETTILIGI” TIZIMIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING IJTIMOY AHAMIYATI	172
Imomov Jamshidxon Odilovich, Muzaffarova Dilbar Mamalatif qizi, Islomova Dilrabo Salomovna	
CHAKANA SAVDODA MARKETING VOSITALARIDAN SAMARALI FOYDALANISH.....	194
Ismoilov Shohjahon O'tkir o'g'li	
RAQOBAT SHAROITIDA OLIY TA'LIM TASHKILOTLARINING BOSHQARUV MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	200
Nishanbaev Behzod Qahramaonjon o'g'li, Saidov Mash'al Samadovich	
INFLYATSIYA VA MAKROIQTISODIY BARQARORLIK O'RTASIDAGI MUVOZANAT: NAZARIY YONDASHUVLAR VA STRATEGIK YO'NALISHLAR	210
Baratov Diyorbek Fazliddin o'g'li	
SANOAT KORXONALARIDA RAQAMLI MARKETING FAOLIYATINI TASHKIL ETISHNING IJTIMOY-IQTISODIY MOHIYATI.....	218
Rajabova Mohichehra Abduxoligovna	

KICHIK BIZNESDA INNOVATSION MENEJMENT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI.....	227
Salayev Jasurbek Komilovich	
OLIY TA‘LIM TASHKILOTLARIDA SIFAT MENEJMENTI TAMOYILLARI ASOSIDA KADRLARLAR TAYYORLASH STARTEGIYASINI ISHLAB CHIQISH.....	237
Ahmedova Nigora Temur qizi, Saidov Mash‘al Samadovich	
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ РАЗВИТИЯ КЛАСТЕРИЗАЦИИ.....	248
Ахмедова Мадина Шухрат кизи	
МАРКЕТИНГОВЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ КЛИЕНТСКОЙ СТРАТЕГИИ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ.....	258
Кахрамонов Хуршиджон Шухрат угли, Маннабова Хулкар Фарход кизи	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МАРКЕТИНГОВЫХ СТРАТЕГИЙ В ПОВЫШЕНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	267
Рахимова Тамила Баходур кизи	
RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR QIMMATLI QOG‘OZLAR BOZORI RIVOJLANISHINING ASOSIY XUSUSIYATLARI	279
Ibodullaev Abror Axrorovich	
ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ В ФОРМИРОВАНИИ И РАЗВИТИИ КЛАСТЕРОВ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ.....	285
Садриддинова Нигора Хусниддиновна	
KIMYO KORXONALARI TASHQI IQTISODIY FAOLIYATIDA MARKETING STRATEGIYALARINI TANLASHNING USLUBIY YONDASHUVLARINI ISHLAB CHIQISH.....	295
Akramov Bo‘ribek Faxriddin o‘g‘li	
PANDEMIYA VA INQIROZLARLARNING IJTIMOIIY SOHALARGA TA‘SIRINI BAXOLASH	304
Jumanov Eshmamat Turdiyevich, Ergashev Mirjon Yorqin o‘g‘li, Aslonov Muhammad Tosh o‘g‘li	
QASHQARYO VILOYATINING IQTISODIY O‘SISHINI TA‘MINLASHDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI O‘ZLASHTIRISHNING IQTISODIY TAHLILI	311
Azimov Allaberdi O‘rinovich, Begaliyeva Madina Abdusamatovna	
TIJORAT BANKLARI MUAMMOLI KREDITLARNI KAMAYTIRISH MEXANIZMLARI	317
Jumanov Eshmamat Turdiyevich, Aslonov Muhammad Tosh o‘g‘li, Ergashev Mirjon Yorqin o‘g‘li	
VARYING FORMS OF LEVERAGE ANALYSIS AND ITS USAGE	324
Abduqodirova Mohinur Anvar qizi	

ROLE OF INSTITUTIONAL FRAMEWORKS IN FACILITATING INDIAN INVESTMENT IN UZBEKISTAN.....	336
Abror Kucharov, Jyoti Meshram	
TRANSPORT TIZIMINI SAMARALI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY ASOSLARI	344
Fayzullayev Javlonbek Sultonovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA RAQAMLI MARKETING FAOLIYATINI TASHKIL ETISH	357
Ergashxodjaeva Shaxnoza Jasurovna, Parpiyeva Gulhayo Ravshanbek qizi	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH OMILLARI	366
Jumanov Ruslanbek Bobojonovich	
THE ROLE OF THE PROFESSION OF GUIDE INTERPRETERS IN TODAY'S WORLD	373
Yaxshibayeva Raziya Imanali qizi	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING AN'ANAVIY SANOATDA STRATEGIK QARORLAR QABUL QILISHGA TA'SIRI.....	380
Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbayevich, Tyurahanov Shamsitdin Djamshid o'g'li	
AGROSANOAT MAJMUASINI RIVOJLANTIRISHDA IJTIMOY INFRATUZILMASINING ROLI VA O'RNI.....	389
Sultonov Sirojiddin Normurolovich	
THE ROLE OF THE STATE IN THE DEVELOPMENT OF TOURISM IN UZBEKISTAN	396
Olimova Sevara Komil kizi	
QISHLOQ XO'JALIGIDAGI XAVFLARNI BOSHQARISH STRATEGIYALARI: DEHQONCHILIKDAGI NOANIQLIKLARNI VA TAVAKKALCHILIKLARNI BARTARAF ETISH	406
Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbayevich, Mo'minov Muslimbek Mirzoxid o'g'li	
DEVELOPMENT OF THE ECONOMY OF UZBEKISTAN BASED ON INNOVATIVE ACTIVITIES.....	416
Mukumova Nargis Nuriddinovna, Nasirov Dilshod Farhadovich, Toshimov Ulugbek Hakimovich	
MOLIYAVIY SAVODXONLIK VA IJTIMOY TARMOQLARNING IQTISODIY BARQARORLIKKA TA'SIRI.....	424
Eshpulatova Muazzam Barnoyevna	
ICHKI AUDITDA TAHLILIY AMALLARNI QO'LLASHNING NAZARIY ASOSLARI	435
Maxmudova Sharifa Elmurodovna	
THE ECONOMIC SIGNIFICANCE OF ADALINE NEURAL NETWORKS IN FINANCIAL DECISION-MAKING	445
Mirzayev Shoxrux Normurod o'g'li	

AHOLINING IJTIMOIIY-IQTISODIY TURMUSH DARAJASINI OSHIRISHNI XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY TAHLILI	454
Raximov Anvar Norimovich, Annayev Abbos Baxtiyor o‘g‘li	
ULGURJI SAVDO MARKETINGINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	460
Xolmamatov Diyor Haqberdiyevich	
ELEKTR ENERGIYASI UCHUN TARIF REJALARINI LOYIHALASH	470
Samiyev Shohrux Faxriddin o‘g‘li	
TA‘LIM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSION LOYIHALARNI BOSHQARISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	480
Adxamova Komilabonu Ilxom qizi, Saidov Mash‘al Samadovich	
IJTIMOIIY MUHIM OZIYQ-OVQAT MAHSULOTLAR NARXLARINING KELGUSI TENDENSIYALARINI PROGNOZLASHNI EKONOMETRIK TAHLILLAR ASOSIDA MODELLASHTIRISH	489
Jumayev Olimjon Sadulloyevich	
MARKETING VA LOGISTIKA TAMOYILLARI ASOSIDA HUDUDLARDA AGROLOGISTIKA MARKAZLARINI RIVOJLANTIRISH.....	511
Xolmamatov Diyor Haqberdiyevich	
SANOAT KLASSTERLARINING SHAKLLARI VA KLASSTER SUBYEKTLARINING O‘ZARO KORPARATIV MUNOSABATLARI	522
Mamadaliyev Anazxon Ziyodillayevich	
DEHQON BOZORI SAVDOSINING XARIDORLAR TALAB-EHTIYOJINI QONDIRISHDAGI O‘RNI VA ROLI.....	527
Ivatov Irisbek	
QISHLOQ XO‘JALIGINI IXTISOSLASHISHINING INTENSIV RIVOJLANISHNI TA‘MINLASHDAGI AHAMIYATI	535
Saburov Jumanazar Saliyevich	
CHAKANA SAVDO FAOLIYATIDA NEYROMARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH AHAMIYATI	542
Saminjonov Nurilloxon Abdubanno o‘g‘li	
SANOAT KLASSTERLARI – SANOAT SALOHIYATINI OSHIRISHNING STRATEGIK YO‘NALISHI SIFATIDA	549
Sobirov Azizbek Avazbekovich	
NEFT VA GAZ RESURSLARIDAN FOYDALANISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	555
Xalimov Akmaljon Axmadovich	
OLIY TA‘LIM TIZIMIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO‘LLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	561
Xusniddinov Yorqinjon Muhiddin o‘g‘li	
APPLE KOMPANIYASINING MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH TAHLILI.....	567
Yaxyoxonov Niyozxo‘ja Baxroil o‘g‘li	

RAQAMLI MARKETINGNING ZAMONAVIY TURIZMGA TA’SIRI	575
Abduvaxidov Abdumalik Maxkamovich	
TOSHKENT SHAHRIDA BOLALAR VA O’SMIRLAR TURIZMINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINING ASOSIY TAMOYILLAR.....	584
Islomova Dilrabo Salomovna	
O’ZBEKISTON RESPUBLIKASI HUDUDLARIDA BILIM IQTISODIYOTINING RIVOJLANISH DARAJASINI BAHOLASH UCHUN USLUBIY YORDAMNI SHAKLLANTIRISH	591
Xolmirzayev Ulug’bek Abdulazizovich	
OLIY TA’LIM TIZIMINI MIQDOR VA SIFAT KO’RSATKICHLARI ASOSIDA BAHOLASH MEZONLARI VA KO’RSATKICHLARI.....	602
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi, Bozorova Muazzam Hamid qizi,	
IHTTNING CRAM METODOLOGIYASI ASOSIDA TAHLIL (CHEXIYA TAJRIBASI).....	608
Hakimov Hakimjon Abdullo o’g’li	
SANOAT KORXONALARIDA TEXNIK TARTIBGA SOLISH TIZIMIDA SIFAT MENEJMENTIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH	615
Raximov Ilyos Muydinovich	
MILLIY MODANING GLOBAL MADANIY VA RAQAMLI KOMMUNIKATSIYA UYG’UNLIGIGA ASOSLANGAN STRATEGIK MARKETING YONDASHUVI.....	627
Tuxtaeva Oydinoy Normamatovna	
RESEARCH ON THE EFFECTS OF INTEREST RATE, INFLATION RATE AND GROSS DOMESTIC PRODUCT (GDP) ON THE LEVEL OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT (FDI) INFLOWS (EVIDENCE FROM UZBEKISTAN)	637
Azimov Shakhzod	
OLIY TA’LIM MUASSASALARINING INNOVATSION TA’LIM LOYIHALARI ASOSIDA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	649
Eshov Mansur Po’latovich	
ENHANCING RETAIL PERFORMANCE: THE ROLE OF ECO-MARKETING STRATEGIES IN ACHIEVING ECONOMIC EFFECTIVENESS.....	663
Zilola Davronova G’ulomovna	

SANOAT KLASSTERLARI – SANOAT SALOHIYATINI OSHIRISHNING STRATEGIK YO‘NALISHI SIFATIDA

Sobirov Azizbek Avazbekovich

Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti
“Biznes boshqaruvi moliya” kafedrası mudiri
PhD., dotsent

Annotatsiya

Ushbu maqolada sanoat klasterlarini shakllantirish va rivojlantirish orqali iqtisodiyotda sanoat salohiyatini oshirishning strategik yo‘nalishlari tahlil qilingan. Muallif tomonidan klasterlash tamoyillari, klaster modelining tarkibiy qismlari va ularning sanoat tarmoqlari uchun afzalliklari batafsil o‘rganilgan. Xususan, ishlab chiqarish, logistika, innovatsiyalar, ilmiy-tadqiqot faoliyati va infratuzilmaviy integratsiya klasterlarning asosiy funksional jihatları sifatida yoritilgan.

Maqolada xalqaro va milliy tajriba asosida sanoat klasterlarining iqtisodiy o‘sishga qo‘shadigan hissasi, raqobatbardoshlikni oshirishdagi o‘rni, hamda korxonalararo kooperatsiya va ixtisoslashuv darajasining ortishi orqali hosil bo‘ladigan sinergiya effekti asoslab berilgan. O‘zbekiston sharoitida klasterlarni rivojlantirish uchun zarur infratuzilma, institutsional muhit va investitsiyaviy yondashuvlar bo‘yicha takliflar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: sanoat klasteri, sanoat salohiyati, kooperatsiya, iqtisodiy rivojlanish, strategik rivojlanish, raqobatbardoshlik

Аннотация

В данной статье проанализированы стратегические направления повышения промышленного потенциала экономики через формирование и развитие промышленных кластеров. Автором подробно изучены принципы кластеризации, структурные компоненты кластерной модели и их преимущества для отраслей промышленности. В частности, освещены ключевые функциональные аспекты кластеров, такие как производство, логистика, инновации, научно-исследовательская деятельность и инфраструктурная интеграция.

На основе международного и национального опыта обоснована роль промышленных кластеров в экономическом росте, в повышении конкурентоспособности, а также в формировании синергетического эффекта за счёт роста уровня кооперации и специализации между предприятиями. В условиях Узбекистана предложены рекомендации по развитию кластеров, включая необходимую инфраструктуру, институциональную среду и инвестиционные подходы.

Ключевые слова: промышленный кластер, промышленный потенциал, кооперация, экономическое развитие, стратегическое развитие, конкурентоспособность

Abstract

This article analyzes strategic directions for enhancing industrial potential through the formation and development of industrial clusters. The author thoroughly examines the principles of clustering, the structural elements of the cluster model, and their advantages for various industrial sectors. Key functional aspects of clusters — such as production, logistics, innovation, research activities, and infrastructural integration — are highlighted.

Based on both international and national experiences, the article substantiates the contribution of industrial clusters to economic growth and increased competitiveness, as well as the synergistic effect generated by higher levels of inter-enterprise cooperation and specialization. Recommendations are proposed for developing clusters in Uzbekistan, focusing on necessary infrastructure, institutional frameworks, and investment approaches.

Keywords: industrial cluster, industrial potential, cooperation, economic development, strategic development, competitiveness

KIRISH

Rivojlangan davlatlar iqtisodiyotida ro‘y berayotgan integratsiyalashuvning kichik darajasi mamlakatlar iqtisodiyotida xo‘jalik yuritish tizimini innovatsion shakli hisoblangan, qo‘shilgan qiymatli, yakuniy mahsulot ishlab chiqaradigan va hududiy jihatdan o‘zaro yaqin bo‘lgan korxona va tashkilotlarni o‘z ichiga olgan “klaster”larning shakllanishi bilan ahamiyatli. Klasterlarni yaratishdan maqsad hududiy yaqin joylashgan va ma‘lum bir sohaga ixtisoslashgan korxonalarini va ular bilan yagona texnologik zanjirda bo‘lgan xizmat ko‘rsatuvchi subyektlari (ta‘lim, ilmiy, injenering, konsalting, standartlashtirish, sertifikatlashtirish va boshqa xizmatlar) faoliyatini uyg‘unlashtirish orqali innovatsion ishlab chiqarishni tashkil etish asosida yuqori qo‘shilgan qiymatli raqobatbardosh tovarlar yaratishga yo‘naltirishdan iborat.

“Klaster” fransuzcha atama bo‘lib o‘zbekchaga tarjimada “panja”, “bosh”, “bog‘lam”, “guruh”, “to‘planish”, “turg‘un” ma‘nolarini anglatadi. Shuningdek, “klaster” tanlanma tadqiqotlarning bir usuli sifatida ham ifodalanadi[1].

“Klaster”larga oid ilmiy-nazariyalarning tub negizi Alfred Marshallning “Iqtisodiyot prinsiplari” nomli asarida keltirib o‘tilgan ma‘lum sohalarida ixtisoslashgan tarmoqlarning ma‘lum bir xud-dudlarda o‘zaro uyg‘unlashuviga asoslanishi” to‘g‘risidagi nazariy g‘oyalariga asoslanadi. Marshal nazariyalarida sohaviy ixtisoslashuv va hududiy uyg‘unlashuv quyidagi shartlar asosida yuzaga kelishi asoslanadi: hududda mehnat resurslarining mavjudligi; resurs ta‘minot tizimi va xizmat sohaga ixtisoslashgan xizmat turlarining shakllanishi va o‘sishi; turli korxonalarining ma‘lum bir ishlab chiqarish jarayonidagi o‘zaro hamkorlik va kooperatsiya, pudrat ishlarini rivojlanishi va ixtisoslashuvi.

“Klaster” nazariyasi bo‘yicha tadqiqotlar 1950-yillardan keyingi sanoat iqtisodiyoti sohalarida tez sur‘atlarda o‘sib va uni mamlakatlar iqtisodiyotida va korxonalar amaliyotda qo‘llash kengayib borgan. Mazkur yondashuv milliy va

mintaqaviy iqtisodiy rivojlanish va o‘zaro munosabatlarga asoslangan raqobatbardoshlikni oshirishning asosiy yo‘nalishiga aylangan.

ADABIYOTLAR SHARHI

Amerika olimlari: M.Porter “raqobat ustunligi nazariyasi”[2], M.Enrayt, S.Rezenfeld, P.Maskell va M.Lorensenlar “mintaqaviy klasterlar konsepsiyasi”[3], A.Marshall “Sanoat hududlari nazariyasi”[4], P.Bekatin “Italyan sanoat okruglari nazariyalari”[5], M.Storper “Ideal” hududiy klaster” nazariyalarini yaratgan. Qo‘shimcha qiymat va “klasterlar zanjiri uyg‘unligi, mintaqalarni o‘qitish konsepsiyalari”[6] ham shu guruhdan o‘rin olgan. Nazariyalarda klasterlar — ishlab chiqaruvchilar raqobat ustunligini oshirishda yuqori samarali bo‘lib, ularning hududdagi ta‘lim, fan, texnologik, iqtisodiy va boshqa xizmat ko‘rsatuvchi subyektlar faoliyati bilan uyg‘unlashgan tizimi ekanligi ta‘kidlanadi.

Skandinaviyalik olimlar (B.O.Lundval, B.Yonson, B.Asxaym, A.Izaksonlar) – klasterning evolyutsion rivoji bir qator bosqichlardan o‘tishi, ya‘ni “tug‘ilishidan tugagunicha” – bu shundan dalolat beradiki, evolyutsion nazariya imkoniyatidan foydalanish “klaster” nazariyasini bildiradi degan mulohazani ifodalaganlar[6].

TAHLIL VA NATIJALAR

Sanoat klasterlari sanoat tarmoqlari samaradorligini oshirish va raqobatbardoshlikni kuchaytirishda muhim institutsional vosita hisoblanadi. Dunyo tajribasi shuni ko‘rsatmoqdaki, klasterlash yondashuvi orqali iqtisodiy o‘sish, ixtisoslashuv, innovatsiyalarni joriy etish, hamkorlik va kooperatsiya samaradorligi sezilarli darajada ortadi. Tahlil davomida bir nechta asosiy yo‘nalishlar bo‘yicha klasterlarning iqtisodiy salohiyatga ta‘siri o‘rganildi.

Jahon tajribasida AQSh, Germaniya, Yaponiya, Janubiy Koreya va Xitoy kabi rivojlangan davlatlar klasterlash modelidan keng foydalanmoqda. Masalan, Germaniyadagi "Avtomobil klasterlari", AQShdagi "Silicon Valley" va Janubiy Koreyadagi "ICT klasterlar" sanoat innovatsiyalarining tayanch nuqtalari bo‘lib xizmat qilmoqda. Bu hududlarda ilmiy-tadqiqot institutlari, universitetlar, ishlab chiqarish korxonalari va xizmat ko‘rsatish sektori o‘zaro uzviy integratsiyada faoliyat yuritadi.

O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda Prezident qaror va farmonlari asosida sanoat klasterlarini shakllantirishga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Xususan, yengil sanoat (paxta-to‘qimachilik klasterlari), qishloq xo‘jaligi (meva-sabzavotchilik klasterlari) va farmatsevtika tarmoqlarida klasterlash bo‘yicha qator loyihalar bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. Bu jarayon mahalliy xomashyo bazasini chuqur qayta ishlash, tayyor mahsulot eksportini ko‘paytirish va ichki bozorni sifatli mahsulot bilan ta‘minlash imkonini bermoqda.

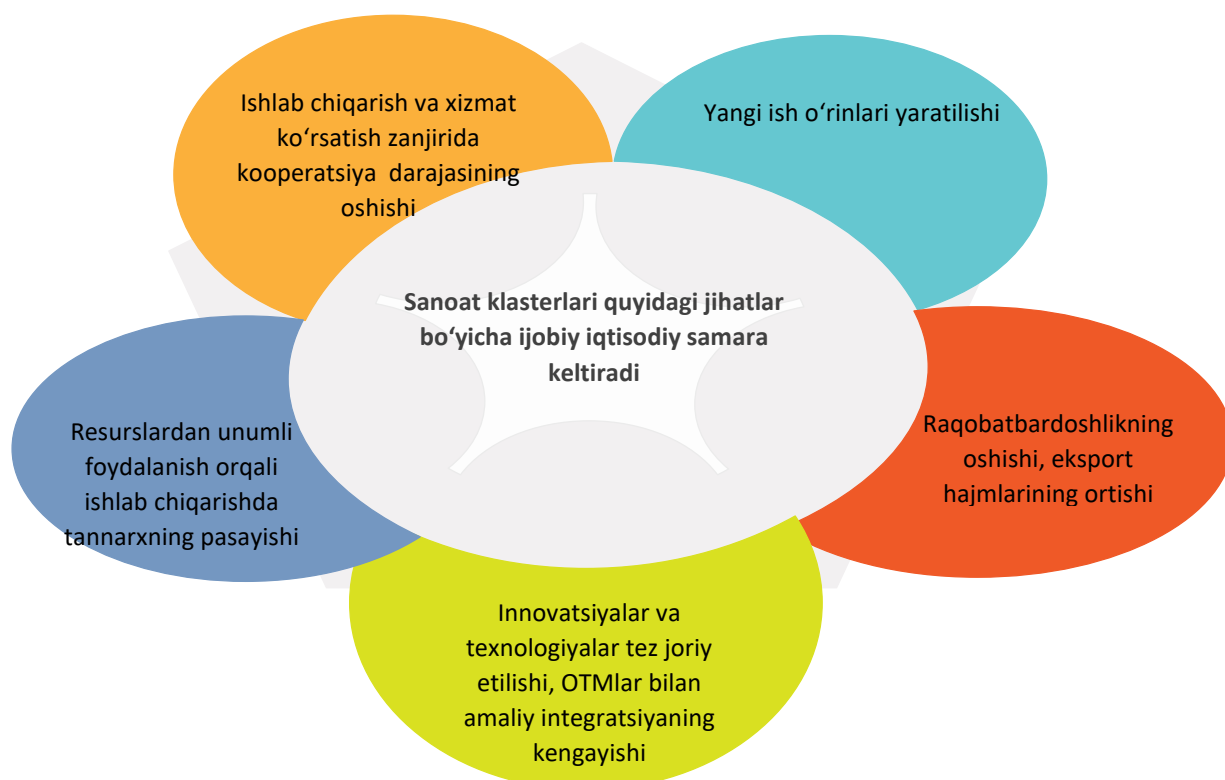
Sanoat klasterlari quyidagi jihatlar bo‘yicha ijobiy iqtisodiy samaradorlik beradi(1-rasm)

1-rasmda sanoat klasterlari orqali erishiladigan besh asosiy ijobiy iqtisodiy natija yoritilgan. Ular o‘zaro uzviy bog‘langan va kompleks yondashuv asosida sanoat salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

1-rasmda ifodalangan holatlar shuni ko'rsatadiki, sanoat klasterlari sanoatning tarkibiy qayta tuzilishini, zamonaviy texnologiyalar asosida raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarilishini ta'minlab, milliy sanoat salohiyatini kompleks ravishda oshirishga xizmat qiladi. Bu yondashuv O'zbekistonning iqtisodiy islohotlari strategiyasiga ham to'liq mos keladi.

Klasterlash natijasida ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish zanjiri ishtirokchilari o'rtasida resurslar, ma'lumotlar va texnologiyalar almashinuvi kuchayadi. Bu esa tarmoq ichidagi korxonalar o'rtasida kooperatsiya va ixtisoslashuv darajasining oshishiga olib keladi. Ayniqsa, vertikal va gorizontal integratsiya asosida tashkil etilgan klasterlar ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Klasterlarning rivojlanishi ishlab chiqarish hajmining ortishi, xizmat ko'rsatish tarmoqlari kengayishi va ko'plab mutaxassisliklarga ehtiyojning paydo bo'lishi bilan bog'liq. Natijada hududiy darajada bandlik ko'rsatkichi oshadi va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlik ta'minlanadi.

1-rasm. Sanoat klasterlarining iqtisodiy samara keltiruvchi omillari [7]

Klasterlar korxonalarni raqobat muhitida ishlashga majbur qiladi, bu esa mahsulot sifatining oshishiga, narx siyosatining moslashuvchanligiga va yangi bozorlarga chiqish imkoniyatlarining kengayishiga olib keladi. O'zbekiston klasterlarida eksportga yo'naltirilgan mahsulotlar ulushi ortib borayotgani kuzatilmoqda.

Klaster ichida resurslar (xomashyo, energiya, kadrlar, infratuzilma)dan hamkorlikda va ratsional foydalanish orqali ishlab chiqarish tannarxi pasayadi. Bu omil, ayniqsa, kichik va o'rta biznes subyektlari uchun qo'shimcha raqobat ustunligini beradi.

Klasterlar muhitida korxonalar ilmiy-tadqiqot muassasalari, oliy ta'lim muassasalari (OTMlar) bilan bevosita aloqada bo'lib, innovatsion g'oyalar va texnologiyalarni tezkor va amaliy tarzda ishlab chiqarishga integratsiya qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa texnologik yangilanishning jadallashuviga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, sanoat klasterlari iqtisodiyotning barqaror va uzluksiz rivojlanishini ta'minlashda, ayniqsa, sanoat salohiyatini oshirishda muhim strategik mexanizm sifatida xizmat qilmoqda. Klasterlash jarayonlari orqali korxonalar o'rtasida resurslar almashinuvi, ixtisoslashuv, qo'shilgan qiymat zanjiri va innovatsion hamkorlikni shakllantirish imkoniyati kengayadi.

Xalqaro tajriba shuni tasdiqlaydiki, muvaffaqiyatli sanoat klasterlari nafaqat ishlab chiqarish quvvatini, balki mintaqaviy raqobatbardoshlikni, eksport salohiyatini va yangi texnologiyalarni joriy etish imkoniyatini sezilarli darajada oshiradi. O'zbekistonda ham klasterlash bo'yicha boshlangan islohotlar samarali natijalar berayotgan bo'lsa-da, bu borada mavjud tizimli muammolar hal etilishi zarur. Xorijiy tajribalarni mahallilashtirish orqali zamonaviy boshqaruv texnologiyalarini tatbiq etish, ayniqsa Germaniya, Yaponiya va Janubiy Koreya klaster modellari asosida moslashtirilgan milliy platformani ishlab chiqish lozim.

Sanoat klasterlarini rivojlantirish bo'yicha yagona davlat strategiyasini ishlab chiqish, u orqali klaster ishtirokchilari o'rtasidagi vazifalar va majburiyatlar aniq belgilanishi lozim. Hududiy iqtisodiy ixtisoslashuv asosida yangi klaster modelini shakllantirish, ya'ni har bir viloyatda o'zining yetakchi tarmog'i asosida klaster tashkil etilishi maqsadga muvofiq. Ilmiy-tadqiqot muassasalari, oliy o'quv yurtlari va ishlab chiqaruvchilar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, innovatsion mahsulot ishlab chiqarishga qaratilgan qo'shma loyihalarni kengaytirish kerak. Texnologik infratuzilmani modernizatsiya qilish va raqamli texnologiyalarni joriy etish uchun imtiyozli kreditlar, grantlar va soliq yengilliklari mexanizmlarini ishlab chiqish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Z. A. Hakimov. Yengil sanoat korxonalari raqobatbardoshligini marketing strategiyalari asosida oshirish. T-2018. <http://diss.natlib.uz/ru-RU/ResearchWork/OnlineView/42776>
2. Портер М. Международная конкуренция. — М.: Международные отношения, 1993. С. 51
3. Enright M. (1996) "Regional Clusters and Economic Development: A Research Agenda", in Staber, U., Schaefer, N. and Sharma, B., (Eds.) "Business Networks: Prospects for Regional Development, Berlin": Walter de Gruyter, pp. 190-213.
4. Маршалл А. Принципы экономической науки, т. I – III. Пер. с англ. — М.: Издательская группа «Прогресс», 1993.

5. Бегаттин П. — Becattini G. From Marshalls to the Italian «Industrial Districts» <http://www.copetitivness.org>. 2015

6. Z.A.Xakimov. Sanoat klasterlarining barqaror innovatsion rivojlanish metodologiyasini takomillashtirish. DSc ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya. TDIU. Toshkent-2023-y.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir:

Ingliz tili muharriri:

Rus tili muharriri:

Musahhih:

Sahifalovchi va dizaynerlar:

Xakimov Ziyodulla Axmadovich

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li

Karimova Shirin Zoxid qizi

Sadikov Shoxrux Shuxratovich

Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, mart, 3-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta:

info@marketingjournal.uz

Bot:

[@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)

Tel.:

+998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: 9710. ГОСТ 7.56-2002 " Seriyali nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlaro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**